

«intenzív gazda», tanult, művelt és művelődni vágyó birtokos működik ma már. A változásnak ékesenszóló bizonyítéka a gazdasági irodalom föllendülése. Lépésről-lépésre nálunk is tért hódít az meggyőződés, hogy a szerves termelés nem csupán mesterség, hanem élettudomány.

A birtokváltásokkal különösen sok tanult ember, volt hivatalnok, tanár, orvos került a magyar gazdák sorába és így biztos a reményünk, hogy ez a szép illusztrált könyv megtalálja a maga olvasóközönségét, sőt új tagokat szerez a kiadó társulatnak is.

Magyarország még földművelésben igen messze van attól a francia Rivierától és Hollandiától, amelyeket a magyar előszó emleget, de ha követni próbáljuk úttörőinket Tessediktől kezdve Székácsig és ha a német Molisch tudományát is elsajátítani törekszünk, akkor talán valamikor a gazdag Alföld szikes szegényfoltjai és ázsiai homoktengerei is eltűnnek egyszer a szorgalom és hozzáértés ekeje nyomán.

Szilády Zoltán.

Egy sereg értekezés. Tudományos életünkben újabban örvendetes föllendülés tapasztalható. A háborús évek kényszerű hallgatását termékeny mozgalmasság váltotta fel. Az irodalomtörténet újabb, gazdag termésemből ezúttal néhány kisebb terjedelmű dolgozatra hívjuk fel itt a figyelmet.

Ilyen mindjárt a Császár Elemér szerkesztésében megjelenő Irodalomtörténeti Füzetek sorozata, melyből eddig tíz szám kapható. Itt tette közzé maga a szerkesztő is három tanulmányát, melyek közül egy a Zalán futása értékelését adja, a másik Arany János jelentőségét fejtegeti, míg a harmadikban (melyről folyóiratunk már megemlékezett) a sokat vitatott magyar-hún mondák kérdésének mai állásáról szólva meggyőzően hirdeti, hogy «pogány eleinknek volt hún mondájuk». A többi füzetek is tudományos témáink gazdagodását jelentik. GalambSándor «Harmincöt év a magyar társadalmi dráma történetéből» címen az 1867—1892 közé eső évek színműirodalmának értékes áttekintését nyújtja; Szabó Richárd Endrődi Sándornak, Kéky Lajos pedig Gárdonyi Gézának költői fejlődéséről ad jó tollal készült, megbízható képet. Mindkét tanulmány közli az illető írókra vonatkozó bibliográfiát is.

Gálos Rezsőnek a legrégebb magyar

bibliafordításról szóló értekezése sem szükölködik új megállapításokban. Jó szolgálatot tesz majd az ötödik számú füzet is, mely a XX. század magyar irodalmából a nevezetesebb regényeket és elbeszéléseket ismerteti a legjelesebb esztétikusoktól származó kritikák közzétételével. E sorozat egyik darabjaként jelent meg Horváth Jánostól Herczeg Ferenc írói pályarajza, mely abból az alkalomból készült, hogy a most jubiláló költőt Akadémiánk a Nobel-díjra ajánlotta.

A Herczeggel foglalkozó egyéb kiadványok közül megemlíthető még Rubinyi Mózesé. Ez az ifjúság számára készült s a regényíró és édesanyja arcképét is közli. A vidéken megjelent értekezések szerzői sorából most sem hiányzik a két buzgó sárospataki tanár, Gulyás József és Harsányi István neve. Amaz egyik munkájában a Perényiek nyomait vizsgálja irodalmunkban, másik terjedelmesebb művében pedig — Dolgozatok címen — a Jókaira, Madáchra, Csokonaira és egy régi találos mesére vonatkozó, érdekes szempontú kutatásai eredményeit foglalja össze. Harsányi István is két munkájával szerepel. Az elsőben, mely a debreceni Tisza István Tudományos Társaság kiadványa, sok utánjárással egy XVI. századbéli elfeledett író, Miskolci Csulyak István életét és munkáit tárja fel; másik előadása pedig az annakidején hithűségükért gályarabságba hurcolt s Ruyter hollandi tengernagytól kiszabadított protestáns lelkészek emlékét idézi emlékezetünkbe. Érdekes megállapítása szerint a fogságra ítélt negyvenegy protestáns pap közül huszonkettő sárospataki diák volt. Harsányi előadásával együtt jelent meg Marton János főiskolai közigazgatónak az előbbi tárggyal összefüggő szép alkalmi beszéde (Gályarabok emlékünnepe).

A vidéken folyó kutatómunka gyümölcséeként került a könyvpiacon Bálint Sándor tartalmas értekezése Szilády Áron pályájáról. Ezt a szegedi egyetem Magyar Irodalomtörténeti Intézete adta ki. Ifjú szerzője jó iskolára valló fölkészültséggel ismerteti és elemzi az egykori nagynevű irodalomtudós szellemi hagyatékát. Érték dolgában méltó társa ennek Máté Károly dolgozata: A magyar önéletírás kezdetei (1585—1750), amely viszont a pécsi egyetemi irányítác eredménye. Ugyancsak Pécsen nyomtatott ki (kézirat gyanánt) a nemrég elhunyt Kozáry Gyula tanulmánya: A Madách-kérdésről, mely

Az Ember Tragédiájával kapcsolatos vitás pontokat igyekszik tisztázni, egy maga szemével néző, tanult egyéniség megfogalmazásában. Nem unalmas olvasmány Tőrös László nagykőrösi tanár előadása sem: Jókai regényíró művészetéről a «Debreceni lunatikus» alapján. Érdekes adatokra támaszkodva egy mű kapcsán igen ügyesen mutat rá a nagy mesemondó némely jellemző sajátosságaira.

Az «élő irodalom» köréből veszi tárgyát Rass Károly nagy szeretettel írt tanulmánya Reményik Sándorról, az újabb magyar líra egyik jeleséről. E költő egyénisége a szerzőt Kőlcseyre emlékezteti s benne mintegy az erdélyi lélek művészi megtestesülését látja. A szellemi rokonságra eszmélés sugallja azt a reményét, hogy «ő fogja megírni az összetört erdélyi magyar lélek számára az új magyar Himnusz».

Végül, bár nem szorosan vett értekezés, irodalmi életünkkel való kapcsolatánál fogva itt említhető meg Az Aurora-kör Értesítője (szerkesztette Tóth Lajos főtítkár), mely a Császár Elemér elnöklelte alatt működő, a közelmúltban alakult magyar irodalmi társaság múltévi munkásságáról számol be. A jelenleg tizenegyre rendes tagból álló Társaság ifjú tagjai lelkes kirtartással szolgálták egyik alapszabályszerű céljukat: a nagy magyar írók emlékének ápolását. *Könyves Gábor.*

Panzini: Xantippe. Alfredo Panzini kis regénynek nevezi ezt a művét. Ha regény, akkor filozófiai regény, de a franciák módjára a cselekvény helyett a szellemeskedést a csevegésbe burkolt iróniát, szatírát tolvá előtérbe.

Ha a kiadói ajánlásban azt olvassuk, hogy «minden lapról a hellén élet megnyugtató, derűs varázsát szívjuk», önkéntelenül kitor belőlünk egy mérséklő no, no! — a «megnyugtató, derűs varázs», t. i. olyan jelenetekben látszik csúcsosodni, ahol a derék Xantippe mint gondos családanya így oktatja Sokrates kedves csemetéit: Ha eszetekbe jutna az *Andreia* (vitéség), az *Areté* (erény), a *Sophrosyné* (bölcesség), az *Enkrateia*, a *Ti en écaslon* után szaladni, úgy kupán verlek benneteket ezzel a sodrófával, hogy kalap nő a fejeteken». Aki még ezek után is némi kétségben találna maradni a derű lényegét illetőleg, az megkapja a legautentikusabb magyarázatot a szerzőtől magától a művecske befejező soraiiban. Ezek szerint Rabelais fia,

Gargantua salátaevés közben nem vette észre, hogy a levelekkel együtt hat bolyongó zarándokot is lenyelt. Csak mikor hascsikarást érzett, vette észre a bajt. Kihányta a vándorokat és a következőképen oktatta őket: «Zentúl ne vágyódjatok ilyen henye és hiábavaló utazásokra az emberi tudás sivatagában. Maradjatok otthon családotok mellett, dolgozzatok erőitek szerint, neveljétek fel gyermekeiteket és éljétek Szent Pál apostol tanítás szerint. Ilyen módon Isten is megsegít benneteket és a Szentek is, pestis és egyéb csapás pedig messze kerüli házatokat». Szól ez mindenkinek, aki Sokrates-jelölt, de a filozófusoknak még külön figyelmeztetés lehet Meletos és Anitos, az arisztokrata meg a demokrata államsorsintézők bizalmas beszélgetése, amelyben egyértelműen megállapítják: «Bizony nagyon veszélyes dolog a filozófia! A szellem betegsége. Olyan betegsége, minek semmi egyéb gyakorlati haszna nem lehet, mint hogy elégedetlenné, szemtelenné és tiszteletlenné tegye az athéneket». Hogy is írta egy másik nagy író? Kiváltképen a gondolkodástól óvakodj, fiam. A gondolkodás nagy bűn. Kerüld a gondolkodókat!

Nem kevésbé útbaigazító és minden kételyt eloszlató az író és Xantippe párbeszéde az évezredek elválasztó időtérén át. Xantippe, a vörös Xantippe, «minden házsártos asszony nagyanyja», akinek kitűnően sikerült képét kapjuk a könyvecskének ifj. Richter Aladár grafikus művésztől származó nagyon friss, többszínű címlapján, megdöbentő igazságokat vagdal Panzini, azaz édes mindnyájunk, számár idealisták fejéhez. «A hősök! Mafla népség, mely annyit sem ér, mint a többi. Fölöslegsek a hősök! És a metafizikai hősök még több mint fölöslegesek!» Továbbad pedig: «És ki mondja neked, idióta, hogy szükséges az az erkölcs, melyet férjem föltaalált?» Ily csúf szavakat sikongott Xantippe. Talán szocialista lett a huszonhárom évszázad alatt, míg az alvilágban lakott? — kérdezi az író és hozzát teszi a Xantippének szánt feleletet: «Hogy ki mondja? Nos, hogy kicsoda mondja? Dehát mindenki mondja! Az elemi iskolás könyvektől kezdve a trónbeszédekig és a miniszteri szónoklatokig mindenütt ott találja, asszonyom, az erkölcsöt, vagyis az ön férjét...» Igen, ez az a címke, ami tyűkszemtapaszknak talán elég jó! Xantippe ezzel a felelettel elég